

Język w prasie

Antologia

Podręczniki i Skrypty

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 202

Język w prasie

Antologia

pod redakcją naukową
Małgorzaty Kity i Iwony Loewe

Redaktor serii: Językoznawstwo Polonistyczne:
Miroslawa Siuciak

Recenzenci
Iwona Burkacka
Grażyna Filip

Redakcja: Aleksandra Mól
Projekt okładki i stron działowych: Paulina Dubiel
Korekta: Małgorzata Żak
Łamanie: Barbara Wilk, Marek Zagniński

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 1644-0552
ISBN 978-83-226-3352-6
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3353-3
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 16,75. Ark. wyd. 20,0.
Papier Alto 80 g, vol. 1.5 Cena 49,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7—9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wstęp (<i>Małgorzata Kita, Iwona Loewe</i>)	7
---	---

Zagadnienia teoretyczno-metodologiczne

<i>Walery Pisarek</i> Analiza treści przekazów. Procedura badawcza	13
<i>Wojciech Kajtoch</i> „Płomyk” a czasopisma współczesne. Studium z językowej analizy zawartości	54
<i>Jolanta Maćkiewicz</i> Jak można badać przekazy multimodalne	69
<i>Maria Wojtak</i> Styl dziennikarstwa prasowego w perspektywie dyskursywnej	81
<i>Maria Wojtak</i> Niebanalne teksty prasowe w analizie genologicznej	90
<i>Monika Worsowicz</i> Lektura, pilotaż, nawigowanie — o grafizacji materiałów dziennikarskich na przykładzie jedynek „Dziennika Łódzkiego”	102
<i>Alicja Zagrodnikowa</i> O języku podpisów do zdjęć w prasie	113

Studia

<i>Barbara Bogołębska</i>	
Pisarskie idiolekty felietonistów (Joanna Szczepkowska, Daniel Passent, Olga Lipińska)	125
<i>Igor Borkowski</i>	
Aluzje i stylistyczne powinowactwa nagłówków prasowych lat 80. i 90.	135
<i>Bernadetta Ciesek</i>	
Profilowanie Innego w dyskursie radiomaryjnym.	151
<i>Maria Czempka-Wewióra</i>	
Publiczne przeprosiny wczoraj i dziś. Próba analizy wybranych tekstów przeprosin zamieszczonych w prasie PRL-u oraz współcześnie	169
<i>Małgorzata Kita</i>	
Śmierć wywiadu? Gatunek w ponowoczesnej Polsce	183
<i>Barbara Kudra</i>	
Grafizacja w nagłówkach prasowych	195
<i>Barbara Kudra, Andrzej Kudra</i>	
Formy językowego kiczu w prasowym dyskursie medialnym	201
<i>Donata Ochmann</i>	
Prasowe kontaminacje leksykalne. (Analiza strukturalna)	210
<i>Katarzyna Skowronek</i>	
Między „Bluszczem” a „Cosmopolitan”. Tytuły polskich czasopism kobiecych XX wieku	225
<i>Maria Wojtak</i>	
Konfiguracja gatunkowa charakterystyczna dla pierwszej strony gazety	245
<i>Monika Worsowicz</i>	
Inforozrywka w prasie	258

Wstęp

Książka, którą oddajemy Czytelnikowi, jest ogniwem cyklu antologii tekstów dotyczących badań nad językiem w mediach prowadzonych w optyce językoznawczej, co — zgodnie z teoretycznymi postulatami lingwistyki otwartej — nie wyklucza wyjścia poza granice danej dyscypliny. Jakkolwiek więc w zbiorze dominuje podejście językoznawcze, sięgamy też do propozycji innych dziedzin wiedzy o komunikacji medialnej.

W serii dotychczas ukazały się następujące tomy: *Język w mediach. Antologia* (2012, 2014), *Język w internecie. Antologia* (2016), *Język w telewizji. Antologia* (2016) oraz *Język w radiu. Antologia* (2018). Mają one podobną strukturę formalno-treściową: wprowadzenie w problematykę danego tomu, artykuły o problematyce ogólnej (teoretyczno-metodologiczne) i artykuły analityczne.

W dwu wydaniach, których doczekała się pierwsza publikacja cyklu, *Język w mediach. Antologia*, mająca charakter wprowadzenia, zamieściliśmy działy poświęcone poszczególnym mediom masowym, przypisując im po kilka reprezentatywnych wedle nas artykułów. „Reprezentatywny” jest dla nas tekst, który ma znaczenie poznawcze, metodyczne, precyzujące i egzemplifikacyjne w odniesieniu do danego medium z perspektywy nauk humanistycznych.

Wybrane do niniejszego zbioru prace pochodzą w większości z monografii wieloautorskich dotyczących języka w prasie. Korzystamy też z periodyków lingwistycznych — ogólnych i specjalistycznych — tu jednak sięgamy do tych, które funkcjonują w wersji tradycyjnej. Zrezygnowaliśmy zasadniczo, choć nie bezwyjątkowo, z przedruków z pism, które są dostępne w sieci — właśnie z racji ich ogólnodostępności. Zauważamy przy tym z satysfakcją, że coraz więcej czasopism naukowych istnieje w formie online.

Do dotychczas opublikowanych tomów nawiązujemy także liczbą dobranych tekstów. Kierowaliśmy się użytecznością książki. By mogła ona służyć również

dydaktyce akademickiej, złożona została z artykułów w liczbie jak najbardziej zbliżonej do jednego semestru pracy studenta i jego profesora.

Każdy redaktor i autor projektują pewnego czytelnika. Odbiorcami dla wybranych przez nas tekstów są zainteresowani w jakimkolwiek stopniu (adept, badacz, słuchacz, student) poglądami językoznawców, komunikologów, medioznawców, mediolingwistów, kulturoznawców, których łączy obiekt refleksji naukowej, czyli media masowe.

W tomie poświęconym językowi w prasie rezygnujemy z wprowadzenia w problematykę badawczą, kierując Czytelnika do bardzo obszernego studium Małgorzaty Kity *Dyskurs prasowy* zawartego w syntezie *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej* pod redakcją Urszuli Żydek-Bednarczuk, Ewy Malinowskiej i Jolanty Nocoń (Kraków 2013). Podany w tej pracy zestaw bibliograficzny daje możliwość samodzielnego studiowania publikacji z tego zakresu.

Antologię otwieramy serią artykułów traktujących o problemach teoretycznych i metodologicznych związanych z badaniem zjawisk językowych w prasie. Tekst Walerego Pisarka (*Analiza treści przekazów. Procedura badawcza*), nestora polskiego prasoznawstwa, stanowi inicjację rodzimego odbiorcy w technikę postępowania analitycznego stosowaną w wielu dyscyplinach naukowych, zdającą także egzamin w opisie komunikatów prasowych. Wojciech Kajtoch (*„Płomyk” a czasopisma współczesne. Studium z językowej analizy zawartości*) przedstawia założenia i procedurę badawczą w ramach metody nazwanej językową analizą zawartości zastosowaną do analiz porównawczych pism. Z kolei Jolanta Maćkiewicz (*Jak można badać przekazy multimodalne*) wprowadza w złożoną materię komunikatów multimodalnych, do których należą teksty prasowe.

W naszej antologii kilkakrotnie pojawiają się artykuły Marii Wojtak, którą uznajemy za czołową badaczkę języka w prasie, jednocześnie też doceniamy wpływ jej publikacji na rozwój językoznawstwa zorientowanego na badania prasy. I tak w artykule *Styl dziennikarstwa prasowego w perspektywie dyskursywnej* uczona przyjmuje optykę dyskursologiczną jako narzędzie opisu poziomu stylowego dla prezentowania dokonań dziennikarskich. W studium *Niebanalne teksty prasowe w analizie genologicznej* badaczka testuje natomiast metodologię genologiczną wypracowaną przez siebie wobec tekstów oryginalnych i nietypowych.

Monika Worsowicz w artykule *Lektura, pilotaż, nawigowanie — o grafizacji materiałów dziennikarskich na przykładzie jedynek „Dziennika Łódzkiego”* wprowadza w czyn refleksje Marii Wojtak i analizuje jedyneki, czołówki oraz inne teksty prasowe, które przeszły drogę od pilotażu aż do nawigowania czytelnika po zawartości. Alicja Zagrodnikowa w pracy *O języku podpisów do zdjęć w prasie* zajmuje się zaś pewnym typem języka stowarzyszonego, relacją zachodzącą między obrazem i tekstem w prasie. To ważny głos w dyskusji dotyczącej złożoności semiotycznej prasy.

Na część analityczną składa się kilka artykułów podejmujących różne zagadnienia. I tak Barbara Bogolewska — *Pisarskie idiolekty felietonistów* (Joanna Szczepkowska, Daniel Passent, Olga Lipińska) — rozpatruje teksty wybranych i cieszących się uznaniem czytelników felietonistów, stosując kategorię idiolektów. Igor Borkowski (*Aluzje i stylistyczne powinowactwa nagłówek prasowych lat 80. i 90.*) zajmuje się intertekstualnymi nawiązaniem tytułów w prasie. Bernadetta Ciesek (*Profilowanie Innego w dyskursie radiomaryjnym*) przedstawia natomiast jeden z dyskursów ideologicznych z aplikacją wobec dyskursu radiomaryjnego instrumentarium lingwistyki kulturowej. Maria Czempka-Wewióra (*Publiczne przeprosiny wczoraj i dziś. Próba analizy wybranych tekstów przeprosin zamieszczonych w prasie PRL-u oraz współcześnie*) ilustruje w ujęciu diachronicznym gatunek wtórny, jaki stanowią przeprosiny funkcjonujące na łamach prasy. Małgorzata Kita (*Śmierć wywiadu? Gatunek w ponowoczesnej Polsce*) zastanawia się na tym, czy wyczerpuje się formuła gatunkowa wywiadu po prawie dwóch wiekach jego istnienia. Barbara Kudra (*Grafizacja w nagłówkach prasowych*) ukazuje z kolei tendencje i gry językowe z konwencją na poziomie graficznym w modyfikacjach tytułów. Barbara i Andrzej Kudrowie (*Formy językowego kiczu w prasowym dyskursie medialnym*) dokumentują przejawy kiczowatości komunikatu prasowego. Donata Ochmann w tekście *Prasowe kontaminacje leksykalne. (Analiza strukturalna)* zajmuje się jednym z mechanizmów tworzenia neologizmów na potrzeby prasy. Katarzyna Skowronek (*Między „Bluszczem” a „Cosmopolitan”. Tytuły polskich czasopism kobiecych XX wieku*) przyjmuje perspektywę onomastyczną do analizy pewnego segmentu prasy w Polsce. Maria Wojtak w artykule *Konfiguracja gatunkowa charakterystyczna dla pierwszej strony gazety* przygląda się temu, jak zorganizowana pod względem genologicznym jest pierwsza strona gazety. Monika Worsowicz (*Inforozrywka w prasie*) natomiast kieruje swoją uwagę ku powszechnemu w mediach zjawisku łączenia informacji z rozrywką, pozostającemu w klimacie kultury zabawy, co Neil Postman diagnozuje drastycznie: *zabawić się na śmierć*.

Zapraszając Czytelników do lektury antologii, pragniemy podziękować Autorom i Wydawnictwom za wyrażenie zgody na przedruk publikacji.

Małgorzata Kita i Iwona Loewe